

Література

1. **Загальноміська** програма благоустрою м. Умань на 2007-2010 роки. – Умань : Уманське вид.-полігр. підпр, 2007. – 140 с.
2. **Інструкція** з технічної інвентаризації зелених насаджень у містах та селищах міського типу України. – К. : Держжитлокомунгосп, 2001. – 26 с.
3. **Концепція** озеленення міста Умані. – Умань : Комп'ютерний набір, 2001. – 10 с.
4. **Родічкін І.** Старовинні масти України / Родічкін І., Родічкіна О. – К. : Мистецтво, 2005. – 381 с.

УДК 635.1/.8

*Проф. В.П. Кучерявий, д-р с.-г. наук; аспір. М.М. Лесь –
НЛТУ України, м. Львів*

БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕКСТЕНСИВНОГО ВИРОЩУВАННЯ ЇСТІВНИХ ГРИБІВ НА МАЛОЦІННІЙ ДЕРЕВИНІ ТА ВІДХОДАХ ДЕРЕВООБРОБКИ

Розглянуто проблему вирощування їстівних грибів у природних умовах. Виявлено, що значні деревні ресурси зосереджені у лісовому та садово-парковому господарствах, приватних плодівих і декоративних садах, а також усі рослинні рештки у ХХІ ст. будуть використані для вирощування і перероблення грибів на лікарські препарати та продукти харчування. Передбачено розроблення та впровадження нових технологій екстенсивного вирощування гливи звичайної в лісових і сільських фермерських господарствах, садівничих кооперативних, а також приватних садах і городах.

Ключові слова: глива звичайна, їстівні гриби, екстенсивне вирощування, гриби-деструктори.

Prof. V.P. Kucheryaviy; post-graduate M.M. Les' – NUFWT of Ukraine, L'viv

Bioecological features of extensive cultivation of edible mushrooms on wood of not valuable breeds and wastes of timber industry

The problem of growing of edible mushrooms is considered in natural terms. It is discovered that considerable arboreal resources, which are concentrated in forest and garden and to the park economies, private fruit and decorative gardens, and also all vegetable tailings in XXI age will be used for growing and redoing of mushrooms on medicinal preparations and food stuffs. Development and introduction of new technologies of the extensive growing of гливи is foreseen ordinary in forest and rural farms, co-operative of gardener, and also private gardens and vegetable gardens.

Keywords: gliva ordinary, edible mushrooms, extensive cultivation, mushrooms-destructors.

Вступ. Сьогодні частка світового виробництва їстівних грибів становить близько 5 млн т. Продукція грибництва впродовж двадцяти останніх років щорічно збільшується на 13-18 %. Найбільше виробляє їстівних грибів Китай – 2246 тис. т, США – близько 345 тис. т, Польща – 59 тис. т, Угорщина – 22 тис. т, Росія – 6 тис. т, Україна виробляє приблизно 2 тис. т. Практично все виробництво в Україні базується на дорогому інтенсивному методі вирощування у спеціальних культивацийних приміщеннях з відповідним мікрокліматом та режимом освітлення.

Екстенсивний метод вирощування їстівних грибів на деревині малоцінних порід та відходах деревооброблення є значно дешевшим і простим. Водночас, він потребує глибоких біоекологічних знань, зокрема з біології та

екології не лише самого їстівного гриба, але і його конкурентів, передусім міксоміцетів, а також споживачів – плодових тіл – молюсків, гризунів, комах. Особливого значення набуває вміння управляти мікрокліматичним режимом в умовах відкритого простору. Не менш важливим є якість деревини – м'якої чи твердої, здорової чи враженою грибами-деструкторами [1].

Незважаючи на тривалу історію вирощування їстівних грибів (І ст. до н.е.), глива звичайна зацікавила виробників на початку ХХ ст. У 20-х роках її почали вирощувати у Німеччині на відрубках деревини та повалених стовбурах. Незважаючи на низку вад, які має екстенсивний метод (сезонність збирання урожаю, його залежність від погодно-кліматичних умов), він набув широкого використання в Угорщині, Італії, Німеччині [2-4]. Цей метод випробуваний впродовж 70-80-х рр. в Україні (лісгоспи Львівської, Волинської, Рівненської, Київської та ін. областей). Одними з перших в Україні дослідження екстенсивного вирощування гливи було здійснено у Львівському лісотехнічному інституті, де наприкінці 80-х років відбулася перша Всесоюзна науково-практична конференція з проблем промислового грибівництва. Сьогодні на кафедрі ландшафтної архітектури, садово-паркового господарства та урбоекології НЛТУ працює лабораторія промислового вирощування грибів, на її базі проводяться науково-практичні семінари для грибників із запрошенням відомих вчених із зарубіжних країн. Проте роботу виконують переважно в напрямі інтенсивного вирощування їстівних грибів.

Враховуючи практично необмежені лісорослинні ресурси та відходи деревооброблення, подальший розвиток наукових основ екстенсивного грибівництва для України є справою надзвичайно актуальною.

Метою науково-дослідної роботи лабораторії є дослідження біологічних і екологічних особливостей розвитку їстівних грибів, зокрема гливи звичайної (*Pleorotus ostereatus*) на деревині малоцінних порід і відходах деревооброблення та розроблення науково-обґрунтованих рекомендацій з технології їх вирощування в умовах відкритого простору.

Основними завданнями досліджень є:

1. Підбір високопродуктивних штамів гливи звичайної та деревинних порід, які б забезпечили її високу врожайність;
2. Дослідження продуктивності плодоношення гливи на стовбурній та гілковій деревній масі;
3. Дослідження розвитку гливи на деревині, враженій іншими грибами-деструкторами;
4. Ініціювання плодоношення гливи з використанням "шокових" і "безшокових" штамів;
5. Оцінка "хвиль" плодоношення від початку деструкції і до її завершення;
6. Вивчення можливостей використання деструктованої деревини як добрива для рекультивованих ґрунтів.

Предмет досліджень. Екстенсивне вирощування гливи звичайної у 80-х роках минулого століття здійснювали переважно з використанням відрубків обмеженого породного складу дерев. Нашими дослідженнями передбачено охопити усі листяні деревні породи Західного лісостепу і Прикарпаття з подібними кліматичними умовами. Враховуючи наявність у лісових господарствах великої кількості деревної маси, одержуваної від доглядових рубань і

яка залишається на лісосіках, створюючи захаращення та загрозу санітарної та пожежної безпеки, її можна використати як субстрат для вирощування грибів. Це ж стосується і інокуляції пеньків на свіжих лісосіках. Особливу увагу буде приділено дослідженню коакційних стосунків гливи з іншими грибами-деструкторами, які впливають на продуктивність плодоношення гливи. Враховуючи те, що екстенсивне виробництво піддається безпосередньому впливу абіотичних (температура, вологість повітря і ґрунту) та біотичних (молюски, пліснява, гризуни тощо) чинників, цю проблему треба розглядати в теоретичній площині і вирішувати в комплексі. Перспективним є вивчення можливостей використання решток деструктованої деревини як добрива.

Очікуванні результати та їх використання. Незважаючи на велику кількість публікацій з питань вирощування грибів, вони здебільшого стосуються інтенсивного вирощування, де закрите середовище повністю контролює виробник (температура, вологість повітря, освітлення, провітрювання тощо). Екстенсивному виробництву присвячено незначну кількість наукових праць, і методика їх досліджень та описані технології вирощування переважно стосуються підбору деревинних порід, методів закладки відрубки та періодичності збирання урожаю. Тому вкрай потрібні комплексні еколого-біологічні дослідження з використанням різних варіантів вирощування: за породним складом деревної сировини, за складом біомаси (стовбурна, гілкова, пенькова), за розміщенням деревини-субстрату (окремими відрубками, буртами). Усі ці технологічні варіанти перевіряють у різних екологічних умовах з подальшим розробленням науково-практичних рекомендацій щодо екстенсивного вирощування гливи. Розробляють рекомендації щодо використання решток виробництва для підвищення родючості рекультивованих земель.

Враховуючи великі деревні ресурси, які зосереджені не лише у лісовому, але і садово-парковому господарстві, приватних плодкових і декоративних садах, всі рослинні рештки у ХХІ ст., як зазначає відомий в світі спеціаліст у галузі культивування грибів С.Т. Черг, будуть використані для вирощування і перероблення грибів на лікарські препарати та продукти харчування. З огляду на це, передбачено розробити технології екстенсивного вирощування гливи звичайної не лише в лісогосподарських, але й сільських фермерських господарствах, садівничих, кооперативних та приватних садах і городах.

Література

1. Кучерявий С.В. Біоекологічні особливості розвитку гливи звичайної в умовах екстенсивної культури // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : НЛТУ України, 2006. – Вип. 17.1. – С. 46-49.
2. Дудка І.А., Вассер С.П. Гриби: Довідник міколога і грибника. – К. : Наук. думка 1987 р. – 535 с.
3. Зернова М.Я. Атлас грибів України. – К. : Наук. думка 1974. – 252 с.
4. Вавриш П.Е., Горовой Л.Ф. Гриби в лісі та на столі. – К. : Вид-во "Урожай", 1993. – 208 с.
5. Морозов А.І. Культивування їстівних грибів як спосіб використання відходів лісової та деревообробної промисловості // Проблеми сучасної екології : матер. Міжнародної конф. – Запоріжжя, 2000. – С. 52-56.